

Ewa Busse-Turczyńska, renata Bircka

Perspektywy gromadzenia zbiorów i ocena kolekcji w kontekście powszechnego stosowania mediów elektronicznych w bibliotekach medycznych

Forum Bibliotek Medycznych 1/2, 206-217

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

5. Biblioteki powinny skierować apel do wydawców polskich czasopism medycznych o realizację prenumeraty w takich samych terminach, jak dla abonentów indywidualnych.
6. Wydawcy polskich czasopism, wzorem wydawców zagranicznych, powinni w ramach prenumeraty zabezpieczyć bibliotekom wszystkie suplementy do danego tytułu, niezależnie od miejsca ich wydania (ew. za dodatkową odpłatnością).

Mgr Ewa Busse-Turczyńska

Mgr Renata Birska

Lublin – AM

PERSPEKTYWY GROMADZENIA ZBIORÓW I OCENA KOLEKCJI W KONTEKŚCIE POWSZECHNEGO STOSOWANIA MEDIÓW ELEKTRONICZNYCH W BIBLIOTEKACH MEDYCZNYCH

Streszczenie

Niniejsza praca zawiera analizę ankiety rozсланej do bibliotek uczelni medycznych nt. wykorzystania bibliotecznych systemów zintegrowanych do oceny zawartości gromadzonej kolekcji wydawnictw z biomedycyny oraz podstaw kształtowania polityki gromadzenia.

Publikacja przedstawia propozycje stosowanych rozwiązań w tym zakresie przez ankietowane biblioteki.

Systemy zintegrowane, dzięki bogatym możliwościom indeksowania, pozwalają na ich wykorzystanie do oszacowania zawartości zbiorów według dziedzin, specjalności, języka publikacji, typu publikacji oraz do sporządzania różnorodnych statystyk korzystania ze zbiorów. Szczegółowa ocena zawartości kolekcji oraz jej wykorzystania pozwalają na kształtowanie wnikliwej, opartej liczbowymi danymi, polityki gromadzenia zbiorów. Oprócz poznawczych i organizacyjnych korzyści dla konkretnej biblioteki, działania te mogą ułatwić współpracę bibliotek w zakresie formułowania wspólnej polityki gromadzenia opartej o przygotowywane standardy bibliotek medycznych.

W publikacji zaprezentowano również stosowaną w bibliotekach na świecie, metodę opisu i oceny gromadzonej kolekcji – *Conspectus*, niewykorzystywaną dotąd szerzej w Polsce.

Wstęp

Od biblioteki „zorientowanej na zbiory” do biblioteki „zorientowanej na użytkownika”

Do XIX wieku gromadzenie i dbałość o kolekcję stanowiły wyznacznik bibliotekarstwa światowego. W XX wieku rozwija się natomiast zainteresowanie czytelnikiem-użytkownikiem oraz tendencja doskonalenia procesu udostępniania

gromadzonych zbiorów. Bibliotekoznawstwo staje się nierozzerwalne z informacją naukową.

Ta fascynacja udostępnianiem, zarówno zbiorów jak informacji, zdaje się z kolei przesłaniać sam proces gromadzenia. Przegląd polskiego piśmiennictwa bibliotekarskiego wskazuje na fakt, że gromadzenie zbiorów nie jest tematyką dominującą. W bibliotekarstwie światowym natomiast, tej dziedzinie poświęcone są odrębne tytuły czasopism (np. *Library Acquisitions: Practice and Theory*, *Library Collections, Acquisitions, and Technical Services*), na wyższych uczelniach bibliotekarskich opracowano całe moduły kształcenia bibliotekarzy-menadżerów kolekcji.¹

Malejące w Polsce środki na naukę utrudniają prowadzenie planowej polityki gromadzenia, chociaż nie uniemożliwiają jej, bo właśnie konieczność nadmiernych oszczędności powinna wymuszać szczególnie przemyślane działania na tym polu.

Polityka gromadzenia zbiorów w Polsce została nieco zaniedbana, ponieważ biblioteki, w tym również medyczne, w latach 90. skoncentrowały się przede wszystkim na projektach automatyzacji, formatach i wymianie danych. Chociaż wprowadzane biblioteczne systemy zintegrowane dają możliwość wygodnego zautomatyzowania również samej procedury gromadzenia, to jednak w istocie samego gromadzenia nie chodzi wyłącznie o elektroniczne doskonalenie samego procesu zakupu (wzory fiszek, kartotek, bazy danych kooperantów itp.) Systemy zintegrowane dostarczają bowiem bibliotekarzom sprawnego narzędzia do wnikliwej oceny i charakterystyki kolekcji, poprzez możliwość sporządzania różnorodnych statystyk – reprezentacji dziedzin gromadzonych zbiorów, określenia stopnia tematycznego wykorzystania zbiorów przez różne grupy użytkowników itp. Bogactwo raportowania, jest nam znane z różnorodnych analiz bibliometrycznych, dokonywanych na bibliografiach publikacji pracowników uczelni. Pełniejsze wykorzystanie generowania automatycznych statystyk z bibliotecznych systemów zintegrowanych pozwoliłoby na zgromadzenie i usystematyzowanie szczegółowej wiedzy na temat gromadzonych zbiorów i stopnia ich wykorzystania w zależności od profilu użytkowników. Badanie takie przeprowadziła np. Biblioteka Główna ATH² obliczając wskaźniki aktywności czytelników, czy wskaźnik aktywności tytułu określony jako stosunek liczby wypożyczeń i prolongat do liczby egzemplarzy danego tytułu w wypożyczalni, a także wskazując reprezentację dziedzin wypożyczonych tytułów.

¹ Eric F o r t e, Cathy C h i u, Sherri B a r n e s [I in.] Developing a training program for collection managers. *Library Collections Acquisitions and Technical Services* 2002 Vol. 26 s. 299–306

² Bogumiła G r z e l c z a k: Analiza wykorzystania księgozbioru wypożyczalni Biblioteki Głównej Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej przez wybraną grupę studentów. *EBIB* 2004 nr 3

Inne ciekawe badanie związane z wykorzystaniem mediów elektronicznych dla gromadzenia było prowadzone w Bibliotece Politechniki Wrocławskiej³. Dotyczyło ono badań trafności wyboru nabytków poprzez analizę zapytań katalogu OPAC odnoszących się do tytułów dopiero zamówionych książek lub tytułów posiadających status „w opracowaniu”. Na podstawie tych analiz pracownicy gromadzenia mogą sugerować również pracownikom wypożyczalni tytuły do odkupienia w zamian za egzemplarze zagubione przez czytelników. Przy prezentowanych online nowościach mogą być podawane dodatkowe informacje dotyczące ceny i możliwości nabycia.

Nie znaleziono tego typu publikacji odnoszących się do badań prowadzonych w polskich bibliotekach medycznych.

Media elektroniczne a gromadzenie

Chociaż najbliższa zainteresowaniom zawodowym autorem pozostaje działalność informacyjna, to właśnie z perspektywy jej rozwoju istotna jest polityka gromadzenia. Informowanie zależy przecież m.in. od bogactwa zasobu, jego uporządkowania i systematyzacji wiedzy o kolekcji. Dlatego niniejsza praca stanowi podjęcie próby wskazania powiązań obszarów gromadzenia z informacją naukową i nowymi technologiami/mediami elektronicznymi.

Wnioski sformułowano opierając się na przeglądzie piśmiennictwa dotyczącego kierunków rozwoju światowego bibliotekarstwa medycznego, przeglądzie stron internetowych oraz analizie ankiety opracowanej w Bibliotece AM w Lublinie.

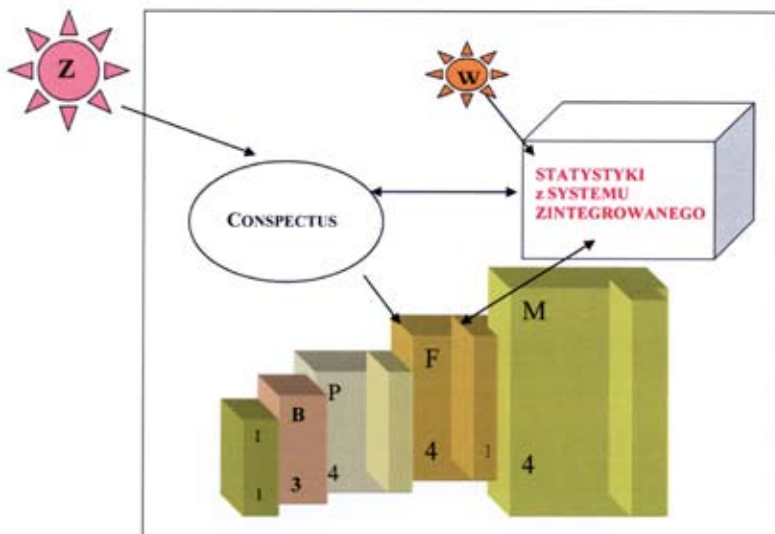
W pracy używany jest termin *media elektroniczne* w rozumieniu bibliotecznych systemów zintegrowanych, sieci komputerowych, elektronicznych zasobów CD HDD i online.

Można wyróżnić następujące związki gromadzenia z w/w technologiami:

- automatyzacja procedury gromadzenia – moduły „gromadzenie” w systemach zintegrowanych
- gromadzenie dokumentów elektronicznych – baz danych CD lub dostępów on-line
- powiązanie gromadzenia z opracowaniem – projektowanie struktury indeksowania gromadzonych zbiorów pod kątem analiz zawartości kolekcji
- powiązanie gromadzenia z udostępnianiem – (w module wypożyczalni) projektowanie raportów i statystyk dla gromadzenia, pod kątem analiz wykorzystania zbiorów (typów dokumentów, dziedzin i specjalności przez określone grupy użytkowników)

³ Danuta D u d z i a k: Próba oceny dziesięcioletniej strategii optymalizacji procesu gromadzenia książek w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej i zarys planu operacyjnego. W: Wdrażanie nowoczesnych technik zarządzania w instytucjach non-profit na przykładzie biblioteki akademickiej. Materiały z konferencji. Kraków, 28–30 września 1998. s. 281–287, bibliogr. sum

Niniejsza praca nie koncentruje się na wyżej wymienionej analizie zasobu gromadzonych wydawnictw elektronicznych, ani na automatyzacji samej procedury gromadzenia. Nadrzędnym celem tej pracy jest próba zbudowania modelu polityki gromadzenia zbiorów opartego na wykorzystaniu bibliotecznego systemu zintegrowanego do oceny zawartości dziedzinowej kolekcji, jej wykorzystania przez grupy użytkowników wraz z uwzględnieniem metodologii Conspectusa i tzw. szerszego, niż tylko Uczelnia, kontekstu biblioteki. Poniżej przedstawiono graficznie model tak profilowanej kolekcji bibliotecznej.

Rys. Przykładowa propozycja modelu gromadzenia zbiorów w bibliotece uczelni medycznej

Ankieta – perspektywy gromadzenia zbiorów i oceny kolekcji

W dyskusji współczesnego bibliotekarstwa dominuje opinia, że wprowadzenie i utrzymanie systemów zintegrowanych ma sens pod warunkiem, że nie będą one wyłącznie cyfrowym odwzorowaniem katalogów kartkowych, a swoją funkcjonalnością obejmą wszystkie procedury biblioteczne dodając jeszcze nowe elementy i nową jakość w postaci różnorodnych statystyk, jakich dotąd w bibliotekach nie prowadzono, a jakie mogą być przydatne bibliotekarzom np. przy opracowywaniu projektów rozwoju kolekcji. Tą funkcją systemów zintegrowanych, jak dotąd rzadko wykorzystywaną w naszym środowisku, jest prowadzenie analiz danych statystycznych uzyskiwanych z systemów dla opracowania zasad gromadzenia.

Do zastosowania takiego rozwiązania zachęca przegląd światowego piśmiennictwa bibliotekarskiego, gdzie w kierunkach zmian dla bibliotekarstwa medycznego na

XXI wiek zaznacza się dominującą tendencją Evidence-Based-Librarianship (tak jak Evidence-Based-Medicine) – bibliotekarstwa opartego na faktach naukowych.⁴

Standardy biblioteczne, również dla gromadzenia, na całym świecie coraz częściej opierają się na wynikach badań naukowych. Opracowanie tych standardów oraz uzasadnianie wniosków rozwoju systemów biblioteczno-informacyjnych poparte faktami, ułatwiają przekonywanie decydentów, że w czasie digitalizacji zbiorów i tworzenia bibliotek wirtualnych z dostępem do zbiorów globalnych, zasadne jest również tradycyjne gromadzenie zbiorów lokalnych i budowanie nowoczesnych obiektów bibliotecznych – tworzenie tzw. bibliotek hybrydowych.⁵

W związku z tym, że nie znaleziono w piśmiennictwie analiz wyników badań w powiązaniu z zasadami gromadzenia, aby ustalić czy biblioteki medyczne wykorzystują media elektroniczne do kształtowania polityki gromadzenia i w jakim stopniu zaawansowania są tego typu prace, rozesłano załączoną poniżej ankietę. Przy pytaniach zaznaczono odpowiedzi poszczególnych bibliotek.

Ankieta

1. W ciągu ostatnich 5 lat Biblioteka opracowała dokument lub jego projekt dotyczący zasad gromadzenia zbiorów
 - Tak
 - Nie L, PAM, ŚLAM, G, Kr, Wr, Bi, P, By, Wa
 - Jest w trakcie przygotowywania
2. Jeśli tak, dokument zatwierdziła
 - Rada Biblioteczna
 - Prorektor sprawujący pieczę nad Biblioteką
3. W systemie zintegrowanym stosowanym w Bibliotece opracowano strukturę indeksowania zbiorów pod kątem przyszłej oceny zawartości i wykorzystania kolekcji
 - Tak PAM, ŚLAM, Kr, P, By
 - Nie Wr, Bi, Wa
 - W trakcie przygotowania* L

*W przypadku wybrania ostatniej opcji odpowiedzi proszę o podanie przykładu podjętych prac

*Wr - typ dokumentu tylko przy dokumentach elektronicznych, rozprawach habilitacyjnych, doktorskich, magisterskich.

*Prace rozpoczęte przez Bibliotekę Główną AM w Lublinie w zakresie charakterystyki przedmiotowej pod kątem oceny reprezentacji dziedzin i typów publikacji w gromadzonej kolekcji

⁴ Jeff D. Eldredge: Evidence-based librarianship: what might we expect in the years ahead? *Health Inf. Libr. J.* 2002 Vol. 19 s. 71–77

⁵ Grażyna Piotrowicz: Polskie biblioteki uczelniane u progu XXI wieku. *Rocz. Bibl.* 2003 R. 47 s. 7

1. Pełna retrokonwersja zbioru prac doktorskich
2. Określanie specjalności dla prac doktorskich i magisterskich
3. Stosowanie wskaźnika formalnego (praca doktorska, praca magisterska, rozprawa habilitacyjna, podręczniki) w indeksach, wzorem Polskiej Bibliografii Lekarskiej w celu identyfikacji zawartości kolekcji pod względem typów gromadzonych publikacji.
4. W systemie zintegrowanym stosowanym w Bibliotece przygotowano strukturę raportów wypożyczeń z uwzględnieniem
 - Statystyka wypożyczeń wg specjalności zbiorów w obrębie różnych grup użytkowników PAM
 - Statystyka wypożyczeń wg wydawnictwa (PZWL, MOSBY...) w obrębie różnych grup użytkowników PAM
 - Statystyka wypożyczeń wg języka publikacji PAM
 - Inne statystyki mogące służyć analizie wykorzystania gromadzonego księgozbioru PAM, ŚLAM, Kr, P
 Biblioteki wyszczególniły także:
 - ilość wypożyczeń i zwrotów w obrębie miesiąca, L P
 - ilość przeterminowanych wypożyczeń wg grup czytelników
 - wykaz ilości sprawdzeń kont przez Internet P
 - liczba aktualnych wypożyczeń L P
 - kwota należna za przeterminowanie wypożyczonych pozycji P
 - statystyka ilości przedłużonych książek L P

Sigle bibliotek PAM – Pomorska AM, ŚLAM- Śląska AM, Kr – Coll. Med.UJ, P- AM Poznań, By – AM Bydgoszcz, Wr – AM Wrocław, Bi – AM Białystok, Wa – AM Warszawa, L – AM Lublin, G – AM Gdańsk

Analiza wyników ankiety

Ankiety przesłano pocztą elektroniczną do 11 bibliotek uczelni medycznych. Otrzymano zwrot ankiety od 10 bibliotek. W wyniku analizy odpowiedzi stwierdzono, iż w bibliotekach tych nie opracowano odrębnego dokumentu dotyczącego zasad gromadzenia zbiorów.

Podpisany przez władze Uczelni dokument tego typu gwarantowałby rozwój kolekcji bibliotecznej według szczegółowo określonych zasad.

Polityka gromadzenia zbiorów mogłaby się bowiem opierać na odrębnym, wyszczególnionym dokumencie, o charakterze zgodnym z przyjętą misją Uczelni macierzystej. Uwzględniałby on, oprócz postulatów środowiska w formie dezyderatów, również wyniki opublikowanych własnych badań naukowych w zakresie potrzeb informacyjnych, wykorzystania zasobu, oraz zawierał omówienie światowych tendencji rozwoju bibliotekarstwa medycznego dotyczących polityki gromadzenia (np. rola bibliotek naukowych w promocji zdrowia w społeczeństwie, otoczenie

troską również użytkowników spoza Uczelni – pacjentów, nauczycieli zajmujących się kształceniem prozdrowotnym).

Dokument taki powinien zawierać również szczegółową charakterystykę zgromadzonej dotychczas kolekcji z uzasadnieniem kontynuowania tradycji gromadzenia zbiorów dla danego środowiska.

Jeśli chodzi o odpowiedzi na pytanie dotyczące struktury indeksowania zbiorów pod kątem oceny zawartości kolekcji, biblioteki potwierdziły opracowanie takiej struktury. Pełna tego typu ocena będzie możliwa, kiedy biblioteki zakończą retrokonwersję całości zbiorów. Aktualnie na podstawie wyszukiwania za pomocą systemu KARO nie można jeszcze określić np. proporcji dziedzicznej zawartości zbiorów w bibliotekach medycznych należących do systemu. Poniżej przedstawiono przykładowe wyszukiwania dziedziny wg pola hasło przedmiotowe (dn. 18.05.2004)

Farmacja

Znaleziono		
Akademia Medyczna w Lublinie	1593	▶▶
Akademia Medyczna w Poznaniu	171	▶▶
Centrum Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej PAN	4	
Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi	6	▶▶

Biologia

Znaleziono		
Akademia Medyczna w Lublinie	215	▶▶
Akademia Medyczna w Poznaniu	315	▶▶
Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi	1	▶▶

Biochemia

Znaleziono		
Akademia Medyczna w Lublinie	246	▶▶
Akademia Medyczna w Poznaniu	243	▶▶
Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi	1	▶▶
Brak trafień		
Akademia Medyczna w Łodzi		

Kardiologia

Znaleziono		
Akademia Medyczna w Lublinie	112	▶▶
Akademia Medyczna w Poznaniu	234	▶▶
Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi	3	▶▶

Onkologia

Znaleziono		
Akademia Medyczna w Lublinie	133	▶▶
Akademia Medyczna w Poznaniu	209	▶▶
Centrum Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej PAN	8	▶▶

Nowotwory

Znaleziono		
Akademia Medyczna w Lublinie	417	
Akademia Medyczna w Poznaniu	1526	
Centrum Medycyny Doświadczalnej i Klinicznej PAN	14	
Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi	3	

Pediatrica

Znaleziono		
Akademia Medyczna w Lublinie	225	
Akademia Medyczna w Poznaniu	342	

Pielęgniarstwo

Znaleziono		
Akademia Medyczna w Lublinie	830	
Akademia Medyczna w Poznaniu	366	
Wojskowa Akademia Medyczna w Łodzi	2	

Zwłaszcza przykład „nowotwory” i „onkologia” dowodzi, że nie stosuje się powszechnie w bibliotekach klasyfikacji dziedzinowej.

W większości ankietowanych bibliotek nie stosuje się jakościowych analiz porównawczych wypożyczeń tj. biblioteki nie badają wypożyczeń zbiorów pod kątem określenia dominującej proporcji udostępnianej specjalności, języka publikacji, typu publikacji.

Odpowiedzi bibliotek na pytanie dotyczące statystycznych modułów w bibliotecznych systemach zintegrowanych, potwierdziły obecność tego typu struktury indeksowania przydatnej dla kształtowania rozwoju polityki gromadzenia zbiorów.

Statystyki te jednak wykorzystywane są do ogólnych analiz ilościowych wypożyczeń np. wzrost/spadek ilości udostępnień w obrębie różnych grup użytkowników.

Brak na razie szerszych zastosowań analiz statystyk przy badaniach aktywności tytułu czy całej specjalności.

Warto może dokonać próby takich badań i analiz, o których wspomniano wcześniej (Biblioteka Główna ATH, Biblioteka Politechniki Wrocławskiej), oraz publikować ich wyniki w czasopiśmie bibliotekarskich, by następnie wykorzystywać je przy uzasadnianiu projektów rozwoju kolekcji.

Conspectus – metoda opisu, oceny i rozwoju kolekcji

Systemy zintegrowane pozwalają na szersze ich wykorzystanie do oceny zasobów bibliotek. Jedną z niewykorzystywanych dotąd w Polsce metod opisu i oceny gromadzonej kolekcji jest Conspectus, opracowany w latach 70-tych ubiegłego wieku w Stanach Zjednoczonych. O doświadczeniach amerykańskich bibliotek

w pracach nad *Conspectusem* pisze E. Grala⁶. Metoda wykorzystuje umowne kody cyfrowe (i cyfrowo-literowe) określające poziom szczegółowości oraz kompletności gromadzonych wydawnictw z określonej dziedziny. W największym skrócie można powiedzieć, że poziom 0 oznacza brak dokumentów z danej dziedziny w kolekcji; poziom 1 – minimalny, zawiera bardzo ograniczoną reprezentację dziedziny: monografie i wydawnictwa informacyjne; poziom 2 – podstawowy, obejmuje dzieła o charakterze ogólnym, wprowadzającym: bibliografie, słowniki, encyklopedie i ograniczoną liczbę głównych periodyków; poziom 3 – szkoleniowy, przewiduje posiadanie obszernego wyboru zarówno pozycji podstawowych bieżących jak i retrospektywnych oraz reprezentatywny wybór czasopism; poziom 4 – naukowy, zakłada obecność w zbiorze wydawnictw zwartych i ciągłych wystarczających do prowadzenia samodzielnych badań naukowych z danej dziedziny wiedzy; zaś poziom 5 – pełny, przewiduje dążenie biblioteki do kompletności zasobów, tak pod względem języka publikacji jak i postaci dokumentów (zbiory specjalne). *Conspectus* definiuje istniejący stan kolekcji dla danej dziedziny, bieżące założenia przyjęte w polityce gromadzenia oraz zbiór pożądany (docelowy). Jest to narzędzie elastyczne, dające się dostosować do specyficznych potrzeb różnych typów bibliotek. W oparciu o schemat *Conspectusa* biblioteka jest w stanie przygotować raport charakteryzujący własne zbiory i kierunki ich gromadzenia, mogący pełnić funkcję informacyjną (np. dla użytkowników) oraz wspomagać proces planowania rozwoju kolekcji, wydatkowania środków finansowych, a nawet zarządzania zasobami, również elektronicznymi.

Poniżej podano fragment tabeli obrazujący projekt rozwoju kolekcji z zastosowaniem metody *Conspectus* w bibliotece uniwersyteckiej z Australii:

The University of Western Australia Library

Dewey class	Division, categories & subjects	Current collection	Desired level of acquisitions	Comment
610	Medical Sciences, Medicine	2	2	
610.1	Philosophy & Theory	2	2	
610.2	Miscellany	2	2	
610.3	Dictionaries, Encyclopedias	3	3	
610.5	Serial Publications			
610.6	Organizations, Management, Professions	1	1	

⁶ Ewa Grala: Czy zasady gromadzenia zbiorów są zasadne: użyteczność amerykańskiego doświadczenia. *Bibliotekarz* 1995 nr 7/8 s. 15–18; zob. też A. Wade: Wprowadzenie do *Conspectusa* *Rocz. BN* 1996 T. 32 s. 189–194

610.7	Education, Research, Nursing, Related Topics	0	0	3 for medical education and research. Nursing out of scope
610.8	History & Description Among Groups of People	3	3	The Rogerson Fund has been provided to the University to purchase books on the history of medicine.
610.9	Historical, Geographical, Persons Treatment	3	3	

Zastosowanie opisanej metody pozwoliłoby odpowiedzieć na elementarne pytania: co i w jakiej proporcji gromadzimy (aktualnie nie wszyscy jesteśmy w stanie nawet odpowiedzieć sobie jak przedstawia się rozkład procentowy naszych zbiorów, czy farmacja to 30% zbiorów, a pielęgniarstwo 15%?) oraz jakie mamy plany rozwoju naszej kolekcji? Czy jako medyczne biblioteki naukowe gromadzić będziemy medycynę i farmację wyłącznie na poziomie 4? Czy może powinniśmy kupować również wydawnictwa popularnonaukowe, jako biblioteki pełniące jednocześnie funkcje publicznych, otwarte na szerokie udostępnianie zbiorów i świadczenie usług informacyjnych, promując postawy prozdrowotne w społeczeństwie? Jednocześnie wobec ograniczonych środków na zakup zasobów, upowszechnienie Conspectusa mogłoby stworzyć szansę np. na specjalizację naszych bibliotek w obrębie różnych gałęzi biomedycyny.

Opracowanie koncepcji zasad gromadzenia oraz systematyczne opisywanie zbiorów według dziedzin w katalogach OPAC pozwoliłoby na rozszerzenie horyzontu strategii rozwoju kolekcji i wzbogacenie informacji o charakterze tych kolekcji, przyczyniając się do rozwoju informacji o szeroko pojętej nauce i kulturze.

Kierunki rozwoju polityki gromadzenia - podsumowanie

Biorąc pod uwagę tendencje rozwoju bibliotekarstwa XXI wieku, niniejsze wystąpienie ma na celu podkreślenie znaczenia wykorzystania wdrożonych systemów zintegrowanych do prowadzenia badań naukowych w bibliotekach i szerszego ich wykorzystania do tworzenia standardów i podstaw polityki gromadzenia zbiorów w polskich bibliotekach medycznych. Prowadzenie znaczących badań ilościowych i jakościowych wymaga pełnej retrokonwersji zbiorów. Imponujące tempo współpracy bibliotek w ramach NUKAT w zakresie współkatalogowania pozwala mieć nadzieję na realizację tego przedsięwzięcia w niedługim czasie. Pozostaje jeszcze uwzględnienie przy opracowaniu zbiorów struktury indeksowania: język publikacji, typ publikacji, nośnik, dziedzina/specjalność, co ułatwi uzyskanie pełnego obrazu kolekcji oraz zapewnienie pełnej funkcjonalności modułów statystycznych dla wypożyczalni

(analiza wykorzystania zasobów w zależności od dziedziny/specjalności zbiorów, typu publikacji, języka, w obrębie określonych grup użytkowników). Pełniejsze oszacowanie zawartości kolekcji pozwoliłoby na zbudowanie precyzyjnych zasad gromadzenia zbiorów z wykorzystaniem metody *Conspectusa*. Trudno przecież zaprzeczyć twierdzeniu, że wytrawny kolekcjoner powinien posiadać bogatą wiedzę o gromadzonej kolekcji.

Wiedza udokumentowana badaniami własnymi na temat stanu kolekcji i stopnia jej wykorzystania dostarcza argumentów do pozyskiwania funduszy na dalszy planowy rozwój kolekcji.

Politykę gromadzenia zbiorów kształtują czynniki wewnętrzne i zewnętrzne. Zwykle o polityce tej decydują: organizator biblioteki, priorytety kształcenia i kierunki rozwoju badań naukowych uczelni. W środowisku bibliotek medycznych należałoby również uwzględnić czynniki środowiska zewnętrznego takie jak: ogólne tendencje rozwoju nauk biomedycznych, w tym również bibliotekarstwa medycznego.

Analiza piśmiennictwa nt. podstaw bibliotekarstwa medycznego XXI wieku oraz przegląd zawartości stron internetowych bibliotek medycznych na świecie wskazuje na zainteresowanie bibliotek również grupami użytkowników spoza Uczelni, wynikające ze świadomej dbałości o zdrowotność społeczeństwa („Edukacja pacjenta” w menu internetowych stron uniwersyteckich bibliotek np. Oregon University <http://www.ohsu.edu/library/index.shtml>). Przedstawicielami tych grup są np. „pacjenci” oraz nauczyciele zajmujący się kształtowaniem postaw prozdrowotnych. Naukowa biblioteka medyczna zatrudnia specjalistów z dziedziny informacji medycznej, funkcjonuje ona nie tylko w społeczności akademickiej, stając się jednocześnie autorytetem dla szeroko pojętej społeczności lokalnej. Biblioteka uczelni medycznej posiada bowiem również charakter biblioteki publicznej, stara się gromadzić zbiory pod kątem potrzeb wymienionych grup użytkowników (typy publikacji: poradniki, tematyka: profilaktyka), przynajmniej na poziomie podstawowym (wg metody *Conspectus* poziom 1).

W kształtowaniu profilu gromadzenia pod kątem ogólnospołecznej użyteczności biblioteki uczelni medycznej, nie można pominąć również faktu dynamicznego rozwoju specjalności zdrowie publiczne zajmującej się badaniami w zakresie profilaktyki i promocji zdrowia w społeczeństwie.

Wśród innych czynników zewnętrznych modelowania kolekcji zbiorów można uwzględnić czynniki zdeterminowane przez ustawodawstwo, czy różnego rodzaju rozporządzenia resortowe jak np.

1. Wskazane przez Komisję Europejską priorytetowe zadania w ochronie zdrowia⁷

⁷ Wiesław K a r l i ń s k i: System informacji w ochronie zdrowia. Rozprawa doktorska Warszawa 2001. Inst. Matki i Dziecka s. 15

8 programów Unii Europejskiej w zakresie Zdrowia Publicznego:

- zwalczanie AIDS,
- nowotworów,
- uzależnień lekowych,
- promocja zdrowia,
- monitorowanie stanu zdrowia,
- zwalczanie chorób wynikających z zanieczyszczenia środowiska,
- zapobieganie wypadkom i urazom,
- oraz chorobom rzadko występującym.

2. Rozporządzenia w sprawie budowania podstaw społeczeństwa informacyjnego.

Bibliografia

D o r n e r Daniel G.: A study of the collection inventory assessment for psychology in the Canadian Conspectus database and an analysis of Conspectus methodology. *Library Information Science Research* 1994 Vol. 16 nr 4 s. 279–297

D u d z i a k Danuta: Próba oceny dziesięcioletniej strategii optymalizacji procesu gromadzenia książek w Bibliotece Głównej Politechniki Wrocławskiej i zarys planu operacyjnego. W: Wdrażanie nowoczesnych technik zarządzania w instytucjach non-profit na przykładzie biblioteki akademickiej. Materiały z konferencji. Kraków, 28–30 września 1998 s. 281–287

E l d r e d g e Jonathan D.: Evidence-based librarianship: an overview. *Bull. Med. Libr. Assoc.* 2000 Vol. 88 nr 4 s. 289–302

E l d r e d g e Jonathan D.: Evidence-based librarianship: what might we expect in the years ahead? *Health Inf. Libr. J.* 2002 Vol. 19 s. 71–77

F o r t e Eric, C h i u Cathy, B a r n e s Sherri [I in.] Developing a training program for collection managers. *Library Collections Acquisitions and Technical Services* 2002 Vol. 26 s. 299–306

G r a l a Ewa: Czy zasady gromadzenia zbiorów są zasadne: użyteczność amerykańskiego doświadczenia. *Bibliotekarz* 1995 nr 7/8 s. 15–18

G r z e l c z a k Bogumiła: Analiza wykorzystania księgozbioru wypożyczalni Biblioteki Głównej Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej przez wybraną grupę studentów. *EBIB* 2004 nr 3

K a r l i Ń s k i Wiesław: System informacji w ochronie zdrowia. Praca doktorska Warszawa 2001, Inst. Matki i Dziecka ss. 231

O l s o n Georgine N.: Cooperative collection management: the conspectus approach. New York, London: Neal-Schuman 1994. [rec.:] Peasgood A. *J. Docum.* 1995 vol. 51 s. 441–442

P i o t r o w i c z Grażyna: Polskie biblioteki uczelniane u progu XXI wieku. *Rocz. Bibl.* 2003 R. 47 s. 3–15

S r i d h a r Mittanamelli S.: Role of conspectus in collection management and resource sharing. *Library Science with a Slant to Documentation and Information Studies* 1997 Vol. 34 nr 2 s. 91–99

W a d e Ann: Wprowadzenie do Conspectusa. *Rocz. BN* 1996 T. 32 s. 189–194

W o o d Richard J.: The conspectus: a collection analysis and development success. *Libr. Acq. Pract. Theor.* 1996 Vol. 20 nr 4 s. 429–453